

BANK TIZIMINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH

Zokirova Diyora - Toshkent moliya instituti, BBI-80 guruh talabasi

Izbosarov Bobur - Toshkent moliya instituti, (PhD) dotsent

Annotatsiya: O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan banklar, ularning xizmat turlari, daromadlilik darajasi va bu bilan bog'liq muammo va kamchiliklar o'rganilgan. Shu bilan bir qatorda milliy bank tizimining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yuzasidan xulosa va takliflar ishlangan.

Kalit so'zlar: tijorat banki, Markaziy bank, likvidlilik, moliyaviy innovatsiyalar, qayta moliyalash stavkasi, ochiq bozor operatsiyalari, majburiy zahira stavkalari, aktivlar.

Bugungi kunga kelib mamlakatimizda bank-moliya tizimini mustahkamlash va sifat jihatidan yaxshilashga, shuningdek tijorat banklarining iqtisodiyotni harakatlantiruvchi kuchi sifatida namoyon bo'lishiga hamda ularning yirik investitsiya institutlariga aylanishiga alohida e'tibor berilmoqda. Chunki mamlakatimizning moliyaviy-iqtisodiy barqarorligi ko'p jihatdan bank-moliya tizimining samarali faoliyatiga bevosita bog'liqdir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 13-maydagi "2020 — 2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi PF5992-sonli Farmoni qabul qilindi. Unga ko'ra: bank sohasidagi hozirgi holat tahlili bank sektorida davlatning yuqori darajadagi aralashuvi, davlat ishtirokidagi banklarda menejment va tavakkalchiliklarni boshqarish sifatining yetarli emasligi, iqtisodiyotda moliyaviy vositachilikning past darajasi kabi bank sektorini iqtisodiy yangilanishlar va jamiyat ehtiyojlariga mos ravishda rivojlantirishga to'sqinlik qilayotgan qator tizimli muammolar mavjudligini ko'rsatmoqda" deb ta'diklangan.

O'zbekiston bank tizimida olib borilayotgan izchil va maqsadli islohotlar uning nafaqat jahon moliyaviy inqirozining salbiy ta'siri va oqibatlaridan ishonchli tarzda himoyalashiga, balki banklar faoliyatida muhim va sifat o'zgarishlarga erishish, iqtisodiyotning real sektorini kreditlash hajmini kengaytirish hamda bank va moliya xizmatlarini ko'rsatish darajasini tubdan yaxshilash imkonini berdi. Mamlakatimiz bank tizimining barqaror va ishonchli faoliyat yuritishi, uning jahon moliya bozorida nufuzi ortib borishi, shuningdek mamlakatimizni modernizatsiya qilish yo'lidagi dadil qadamlarimiz dunyo jamoatchiligi, shuningdek, qator nufuzli xalqaro moliya tashkilotlari tomonidan e'tirof etilmoqda. 2021 yilning yanvar-sentyabr oyida shakllangan iqtisodiy sharoitlarga to'xtalib shuni qayd etish lozimki, pandemiya davrida iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash borasida Hukumat va bank tizimi tomonidan

ko‘rilgan chora-tadbirlar bugungi kunda iqtisodiy faollik, ishlab chiqarish sur'atlarini pandemiyagacha bo‘lgan o‘shish traektoriyasiga chiqib olishiga imkon berdi. 2021 yil 9 oyi yakunlari bo‘yicha yalpi ichki mahsulotning real o‘shishi 6,9 foizni tashkil etdi. O‘tgan yilning mos davriga nisbatan: sanoatda ishlab chiqarish hajmlari – 9 foizga; qishloq xo‘jaligida – 4,2 foizga; qurilish sohasi – 4,5 foizga; asosiy kapitalga yo‘naltirilgan investisiyalar – 5 foizga o‘sdi. 2021 yilning 9 oyi yakunlari bo‘yicha aholi daromadlari real hisobda 10,4 foizga oshdi.

1-jadval

Ko‘rsatkichlar nomi	01.01.2021	01.01.2022
Yuqori likvidli aktivlar (mlrd. so‘m)	50 476	75 992
Yuqori likvidli aktivlarning jami aktivlarga nisbati, foizda	14.2%	17.7%
Likvidlilikni qoplash me‘yori (min. talab 100%)	224.5%	189.6%
Sof barqaror moliyalashtirish me‘yori (min. talab 100%)	109.9%	115.4%
Lahzali likvidlilik me‘yori (min. talab 25%)	67.4%	99.3%

Bank tizimining likvidliliği dinamikasi¹

Yuqoridagi jadvalning tahliliga to‘xtaladigan bo‘lsak yuqori likvid aktivlar 2021 yil yanvar oyiga nisbatan 25 516 mlrd so‘mga ortganini ko‘rishimiz mumkin. Shu bilan birga, iqtisodiyotning barcha sohalari ham bir hil yuqori tiklanish sur'atlari kuzatilmayapti. Ichki va tashqi turizm, yo‘lovchi tashish, avtomobil ishlab chiqarish umumiy ovqatlanish sohalari hali ham 2019 yil darajasiga yetgani yo‘q. Kelgusi yilda ushbu sohalarda ham iqtisodiy jarayonlarning to‘liq tiklanishi yuqori iqtisodiy o‘shish ko‘rsatkichlarini qo‘llab-quvvatlovchi omil bo‘ladi. Pandemiyaning davom etayotganligi, global iqlim sharoitlarining noqulayligi, ishlab chiqarish va yetkazib berishdagi uzilishlar jahonda aksariyat oziq-ovqat mahsulotlari narxlarini sezilarli darajada o‘shishiga olib keldi. Bu, o‘z navbatida, ichki narxlarga ham ta'sir ko‘rsatmay qolmadi. Shuningdek, jahonda iqtisodiy tiklanishning jadallashuvi asosiy energiya manbalariga va xalqaro yuk tashish tizimiga bosimni yuzaga keltirib, jahon bozorlarida yonilg‘i mahsulotlari va yuk tashish xizmatlari narxlarini oshishi kuzatilmoqda. Ushbu omillar ta'sirida, inflyasiya dinamikasi prognozlarimizning yuqori chegarasida shakllanmoqda. Sentyabr' oyi yakunlari bo‘yicha yillik inflyasiya darajasi 10,8 foizni tashkil etib, oxirgi to‘rt oydan beri birinchi marta pasayuvchi dinamikaga o‘tdi.

¹ [Банк тизими ликвидлилик динамикаси - Ўзбекистон Республикаси Марказий банки \(cbu.uz\)](http://www.newjournal.org/)

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati.

1. Мишкин Ф.С. Экономическая теория денег, банковского дела и финансовых рынков. 7-е изд. Пер. с англ. - М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2013. - 880 с.
2. Куликов А.Г. Деньги, кредит, банки: Учебник. - М.: КНОРУС, 2009.- 656 с.
3. Лаврушин О.И. Деньги. Кредит. Банки. Учебник под. ред. - М Кнорус, 2014-320 с.